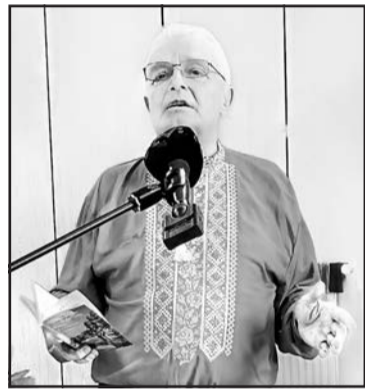

Рідна українська мова – найдорожча з усіх мов

Така думка панувала протягом Третього українського книжкового фестивалю *Українська книга 2023*, який організувала Спілка українських письменників Словаччини і Регіональна рада Союзу русинів-українців СР в Пряшеві 26-27 жовтня 2023 року в Словацько-українському та інформаційному центрі в Пряшеві.

У відкритті фестивалю, крім згаданих організаторів, взяли участь і гості з Ужгорода – голова Закарпатської обласної організації Національної спілки письменників України, поет Василь Густі та директор видавництва «ТІМΠΑ» Ярослав Федішин. Певна зала присутніх не лише з Пряшева, Свидника і з інших міст краю прослухала інформації про книжкову продукцію оригінальної та перекладної літератури минулого 2022 року наших авторів, яку подав Іван Яцканин та про продукцію закарпатських письменників В. Густі і Я. Федішин. Болюче нам було слухати, коли ужгородські гості розповідали, в яких складних, навіть уявити собі не можемо, умовах живуть люди та українські письменники пишуть, бо імперська Росія уже другий рік веде брутальну, загарбницьку і нічим не виправдану війну проти України, коли безпощадно нищить міста, культурні заклади – пам'ятники, музеї, школи, університети, театри, лікарні, греблі, електростанції, взагалі інфраструктуру, коли вона насильно вивозить українських дітей з окупованих земель і виховує з них зрадників-яничарів, коли люди змушені

втікати перед бомбами в інші області України, в тому числі й на Закарпаття, де поки що не долітають її дрони, бомби чи ракети, або за межі України,

▲ Вірші читає поет Василь Густі.

вони вийшли за рахунок спонсорів із США, Канади, Німеччини та інших країн світу. Пообіцяв, що і надалі видавництво буде видавати твори і наших, прясівських авторів, якщо будуть гроші. Від себе додаю, що в останні роки вийшли там навіть вибрані чи зібрані твори Й. Збіглія, Ст. Гостиняка, І. Галайди, І. Яцканина та інших авторів.

Після їх виступів вірші українських авторів про значення і любов до рідного українського слова зачитали школярі з України, учні З'єднаної української школи в Пряшеві.

Складовою частиною фестивалю була організована ви-

▲ Частина учасників книжкового фестивалю.

в тому числі й в Словаччину. Так понад 5 мільйонів українців залишило свої домівки, щоб вижити. Але народ, українські письменники не резигнували і не резигнують та кладуть опір агресорові. В. Густі потім зачитав кілька своїх віршів, в яких звучало сильне переконання, що правда, справедливість, Україна переможуть і агресор буде покараний.

Директор видавництва «ТІМПА» Я. Федішин розповів, які труднощі має з видаванням творів, бо держава не може асигнувати видавання творів, як в минулому, бо всі ресурси ідуть на оборону України. Казав, що проблеми не так з платнею для працівників видавництва, як з папером та іншими комунальними потребами видавництва. На столі лежать у нього купи рукописів, які чекають свого видання. Ті книжки, які вийшли протягом останнього року, так

ставка книжкової продукції художньої, наукової і підручничкової літератури, журналів і газет, які мали змогу присутні переглянути і навіть забрати із собою, так само виставку книжкових видань могли побачити відвідувачі у наступний день.

Сумно стало, що в перший день ми не бачили студентів-україністів Пряшівського університету, майбутніх викладачів чи перекладачів української літератури.

М. РОМАН.

Музей української культури запрошує оглянути виставку «3 кросна до Кросна»

СНМ – Музей української культури у Свиднику пропонує відвідувачам репризу виставки 11-го Міжнародного біенале художніх лляних тканин «3 кросна до Кросна 2022», організованого у співпраці з Музеєм ремесел у Кросні (Польща). Вернісаж відбувся 12 жовтня 2023 року у виставковій залі Національного музею ремесел СНМ-МУК. У 11-й виставці беруть участь 90 художників, 82 з яких подали роботи в основний конкурс, 8 представляють молоде покоління творців і представили свої роботи в конкурсі *ДЕБЮТИ 2022*. Всього представлено 115 робіт, в тому числі 8 в конкурсі *ДЕБЮТИ*. Автори та їхні роботи походять з 9 країн: Чехії, Фінляндії, Литви, Латвії, Польщі, Словаччини, України, США, Великобританії. Засідання журі 11-го Між-

▲ На фото (зліва): Іван Яцканин, Василь Густі, Ярослав Федішин.

Шкоди оцінюються у майже 16 мільйонів євро

9.10.2023 р. на північно-східній Словаччині стався землетрус. Його магнітуда становила 4,9 бала, а епіцентр знаходився в селі Дяпалівці, що знаходиться близько водоймища Домаша.

Уряд Словацької Республіки виділяє 1,5 мільйона євро селам і церквам для подолання наслідків землетрусу. За даними кабінету міністрів, загальна сума збитків склала 16 мільйонів євро, з яких десять мільйонів припадає на громадські будівлі.

Уряд виділив 1,16 мільйона євро селам і 343 тисячі євро церковним парафіям.

За словами Еріка Томаша, Міністерство праці надасть субсидії домогосподарствам, селам і містам, які найбільше постраждали від землетрусу. Приватні особи можуть отримати одноразову допомогу в розмірі до 800 євро на домогосподарство. Окремі села можуть одержати субсидії в максимальній сумі 15 тисяч євро.

Прясівський самоврядний край (ПСК) надає першу фінансову допомогу після землетрусу в розмірі 136 500 євро.

Регіональний фонд наразі підтримав окремих осіб та сім'ї з 14 постраждалих громад з округів Гуменне, Строків і Воронів н/Т. Мова йде про такі села: Башківці, Витязівці, Вишня Ситниця, Дяпалівці, Гольчиківці, Кошарівці, Лукачівці, Нижня Ситниця, Оградзани, Рафаївці, Рогожник, Токаїк, Чернина, Янківці.

Два каштели та 27 храмів у чотирьох округах Пряшівського краю – такий баланс пошкоджених землетрусом пам'яток фіксує Регіональне управління пам'яток у Пряшеві.

Цифра може бути не остаточною.

«Ми маємо інформацію від власників, які зв'язалися з нами. Деякі з них все ще повідомляють», – каже Антон Лішка з Регіонального управління пам'яток у Пряшеві.

Землетрус пошкодив каштель в Гуменному, а в бароковому каштелі в Ганушівцях н/Т. пошкоджені всі чотири вежі, а також стіни головної будівлі.

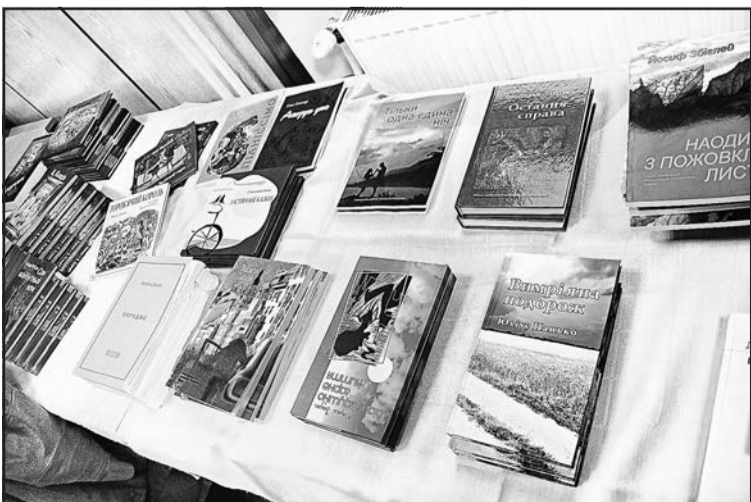
Постраждали 27 храмів, які є національними пам'ятками культури, в селах районів Гуменне, Меджилабірці, Воронів н/Т. і Строків.

Римо-католицький костел у Янківцях Гуменського округу, греко-католицької церкви у Рафаївцях Воронівського округу, Корунковій Строківського округу та у Радвані-над-Лабірцем Меджилабірського округу наразі залишаються закритими для відвідувачів.

Закрита також недіюча церква в Новій Кельчі.

Загальна сума збитків становить близько 16 мільйонів євро, з яких близько 10 мільйонів євро було завдано громадським будівлям і близько шести мільйонів євро – житловим будинкам.

-р-

народного біенале художніх лляних тканин «3 кросна до Кросна» відбулося 17 серпня 2022 року в Кросні. Журі звернуло увагу на високу художню цінність всієї виставки, цікаві формальні рішення та інноваційний характер деяких творчих рішень. Для остаточного оцінювання журі номінувало 31 художника, з яких обрало 15 лауреатів в основному конкурсі біенале та 1 у супровідному конкурсі *ДЕБЮТИ 2022*. Гран-прі 11-ї Міжнародної біенале художніх лляних тканин «3 кросна до Кросна 2022» отримав Якуб Свенціцький з Польщі за роботу «Односмугвий пейзаж море». За рішенням журі премію в конкурсі «3 кросна до Кросна – *ДЕБЮТ 2022*» отримала Магдалена Швіндер з Польщі за роботу «Лляний ф'южн».

Тематика поданих робіт різноманітна. Автори надихаються природою та її багатством у всіх вимірах, часто звертаючись до історичних подій, культурних контекстів, особистих спогадів, повсякденної діяльності, а також поточних політичних і соціальних подій.

Унікальність і внесок біенале полягає у філософії застосування принципів художнього ремесла до створення текстильних творів мистецтва. Лляна тканина як основа кожної роботи обробляється за допомогою різноманітних технік від класичного ткацтва до текстильних об'єктів та експериментальних робіт із застосуванням різноманітних матеріалів та винахідливого прийому презентації.

Виставка відкрита до 17 грудня 2023 року.

-р-

Члени уряду Словацької Республіки

Роберт Фіцо

Прем'єр-міністр Словацької Республіки

Роберт Калиняк

Віце-прем'єр-міністр Словацької Республіки та Міністр оборони Словацької Республіки

Деніса Сакова

Віце-прем'єр-міністр СР та Міністр економіки СР

Томаш Тараба

Віце-прем'єр-міністр та Міністр навколишнього середовища Словацької Республіки

Петер Кмец

Віце-прем'єр-міністр з питань Плану відновлення та стійкості і використання коштів ЄС

Ладіслав Каменіцький

Міністр фінансів Словацької Республіки

Йозеф Раж

Міністр транспорту СР

Ріхард Такач

Міністр сільського господарства та розвитку сільських територій Словацької Республіки

Ріхард Раші

Міністр інвестицій, регіонального розвитку та інформатизації СР

Матуш Шутай Ешток

Міністр внутрішніх справ Словацької Республіки

Борис Сушко

Міністр юстиції Словацької Республіки

Юрай Бланар

Міністр закордонних та європейських справ Словацької Республіки

Ерік Томаш

Міністр праці, соціальних справ та сім'ї Словацької Республіки

Томаш Друкер

Міністр освіти, науки, досліджень та спорту Словацької Республіки

Мартіна Шимковичова

Міністр культури Словацької Республіки

Зузана Долінкова

Міністр охорони здоров'я Словацької Республіки

Душан Кекеті

Міністр без портфеля, майбутній Міністр туризму і спорту

Національна Рада Словацької Республіки

Національна Рада Словацької Республіки є єдиним конституційним і законодавчим органом Словацької Республіки. Вона є органом державної влади, і статус інших державних органів впливає з її первинної позиції в Республіці. Як виборний орган, він представляє суверенітет держави і народу.

Голова: Петер Пеллегріні (HLAS-SD)
Заступники голови: Петер Жига (HLAS-SD), Любош Блага (SMER – SD), Андрей Данко (SNS), Міхал Шимечка (PS)
Політичні партії: SMER – SD (42), PS (32), HLAS – SD (27), SLOVENSKO + KÚ + ZĽ' (16), KDH (12), SaS (11), SNS (10).
Останні вибори: 30 вересня 2023 року
Кількість депутатів: 150

Недавно ми писали, що українську літературу Словаччини збагатили своїми творами три поети з України: Віталій Копелець, Прокіп Колісник та Ярослав Павуляк, але ми забули навести ще й Ларису Мольнар. Правда, був і збагатив нашу літературу ще й четвертий український поет, а саме Василь Гренджа-Донський, але він був уродженець Закарпаття та й ще громадянин ЧСР, який був змушений втекти від дальших переслідувань з боку мадярських гонведів-фашистів, які окупували Закарпаття 1939 рік, у Братиславу, де жив і творив до кінця свого життя (1974). Коли перші три поети приїхали до своїх словацьких дружин, громадян ЧСР, то Лариса Мольнар, громадянка України, приїхала із своїм чоловіком д-р Михайлом Мольнаром, громадянином ЧСР, з яким познайомилася під час його аспірантських студій в Києві і там потім поженились (1960). Лариса Мольнар, може, й була душею поетесою, але не друкувала свої поетичні твори. Однак, вона майстерно перекладала словацьку поезію на українську мову. Вона була передусім прозаїком і перекладачем з російської та словацької мов на українську і жила разом з чоловіком у Братиславі і, може, й тому у нас на Пряшівщині була маловідома.

Лариса Мольнар (дівоче прізвище Нагірна) народилася 14.11.1928 р. в селі Піски Чернігівської області України. (До речі, в тому ж селі народився і великий український поет-новатор і пізніше радянський політик Павло Тичина). Середню освіту Лариса Нагірна здобула в Києві та вищу в Київському державному інституті театрального мистецтва (1952). Потім працювала в Міністерстві культури УРСР (1952–1954) та в редакції журналу «Мистецтво» (1954–1960). Після приїзду в Чехословаччину (1960) вона стала працювати редакторкою Українського відділу Словацького педагогічного видавництва у Пряшеві (ВУЛ – СПВ) аж до виходу на пенсію 1988 року.

Крім своїх основних обов'язків в редакції

22.10.2023 р. в приміщенні Будинку культури Ружінов у Братиславі відбувся святковий вечір. Присвячений він був Василеві Грицаку, оперному співаку, заслуженому діячу української культури, лауреату премії «Золота фортуна», якому 21.10.2023 р. виповнилося 90 років.

Сценарій вечора написала донька Оксана Грицак, а весь вечір вела пані Марія Шлоссер з її чуттєвим голосом і артизмом.

Чудова публіка, друзі ювіляра, колеги пана Грицака, члени ансамблю ім. Т. Шевченка в Братиславі та рідня ювіляра наповнили атмосферу вечора теплом душі.

Пан В. Грицак на початку поздоровив нас арією Андрія з опери «Катерина» М. Аркаса, а під час вечора ювіляр заспівав пісню А. Гнатишина «Люблю», на фортепіано супроводила його також дочка О. Грицак, пролунала також пісня «На високій дуже кручі» під супровід на акордеоні проф. Р. Каконі.

Святковий вечір мав несподіванку для публіки, адже сам ювіляр поділився своїми спогадами з дитячих років, які він провів у рідному селі Радвані-над-Лабірцем, про пряшівський період його життя, коли він працював в

Святковий вечір з нагоди 90-річчя Василя Грицака

українському театрі, а згодом про життя в Братиславі, де він почав співпрацю з ансамблем «SLUK», а згодом поступив в Словацький національний театр.

Сам ювіляр високо позитивно оцінив працю свого педагога пана Фінька, якому вдячний за італійську техніку, школу бельканто, поділився спогадами про приятелювання з своїми колегами в театрі Петром Освальдом та Штефаном Гудецом, які були присутні серед публіки.

З цього першого концертного періоду публіка могла почути аудіозаписи:

– арію Рудольфа з опери «Богема» Дж. Пуччіні, супровід М. Синкова, радіозапис у Пряшеві з дочкою О. Грицак і сім'єю, який був переплетений зі зразками

– арії Каварадоссі із 3 дії опери «Тоска», також від Дж. Пуччіні.

Розмова перемежувалася аудіо– та відеозаписами пана Грицака з концерту, які пан М. Калиняк показав на полотні. Прозвучали дуети з опери Дж. Верді: «Трубадур» з пані Я. Фішер, «Місяць на небі» з М. Благушаковою, «Дивлюсь я на небо» з П. Освальдом, а також чудовий запис з перебування Ансамблю Т. Шевченка в Україні у Тернополі – дуєт з опери С. Г. Артемівського «Запорожець за Дунаєм», солісти пані З. Сабова та В. Грицак.

Пані Марія Шлоссер зачитала вірша І. Драча на знак спогаду про покійну Ольгу Грицак, дружину пана Василя, яка ціле життя стояла біля

свого чоловіка як дружина і підтримувала його творчі прагнення у мистецтві. На відеозаписі було видно Ольгу Грицак і сина Василя, які заподіяли на присутніх своїм гарним словом.

Нарешті, дочка Оксана Грицак зачитала своєму батькові вірш-визнання «Батькові».

Вечір завершився співом і

гратуляціями. Звучали відеозаписи італійських серенад у квартеті з приятелями, п. Освальдом, п. Баб'яком та Овсей'яном.

Дякуємо пану Грицаку за його великий внесок в українську культуру тут, у Братиславі, і за кордоном, за його величезну силу волі, духу і відданість справі популяризації української пісні і культури.

Бажаємо нашому ювілярові щасливо прожити життєвий ювілей і прожити дальші літа в здоров'ї і з Божим благословенням.

Оксана ГРИЦАК.

Незабуття Лариса Мольнар (з приводу 95-річчя від дня народження)

ВУЛ – СПВ, де вона редагувала передусім художні твори наших українських письменників – прозаїків, поетів, писала ще й власні прозові твори та перекладала зі словацької мови на українську (спочатку ще в Києві переклала з російської мови на українську деякі драматичні твори О. Островського, А. Васильєва, М. Соболя та ін.) прозові, поетичні твори і наукові роботи словацьких авторів. Насамперед переклала наукові роботи В. Шалговича «Ян Налепка» (1963), О. Ставерського «Словацько-польсько-українське прикордоння до 18 століття» (1967), В. Ковачовичової – І. Пушкар «Дерев'яні церкви східного обряду на Словаччині» (1971). Після тих успішних перекладів вона перейшла до перекладання художніх творів. Так переклала прозу К. Ярункової «Героїчний щоденник» (1972), потім вибір віршів із кількох поетичних збірок Л. Новомеського під назвою «Простим оком невидиме» (1975). Це був великий художній літературний почин, який досі не був перевершений ані перекладачами з України, ані нашими поетами-перекладачами, хоч твори Новомеського пробувало перекласти чимало перекладачів обох країн. Так завдяки Л. Мольнар Л. Новомеський успішно заговорив до українського читача його мовою, скоріше ніж до російського. Можу сказати, що Л. Новомеський мав дуже добре ставлення до української літератури і передусім поезії, що підтвердив мені під час моєї розмови з ним 1964 року, коли я консультував у нього свою кандидатську дисертацію. Між іншим, він казав мені, що читав збірку П. Тичини «Вітер з України», яка вийшла в чеському перекладі 1926 року і був у захопленні. Позитивно

треба оцінити, що Л. Мольнар переклала на українську мову й знамениту поетичну збірку «Слово» Мирослава Валека (1981). Ця збірка ще й сьогодні не втратила свого

оригінального художнього та навіть політичного значення. Даремно після 1990 року велися різні балачки деяких літературних критиків навколо Валекового «Слова», такого «Слова» ніхто досі в словацькій, а може, й в європейській поезії не сказав. Позитивно оцінюємо її відвагу, що вона взялася за переклад великого роману Ладіслава Баллека «Помічник» (1986). Як на мене, їй вдалося успішно перекласти не лише складні реалії словацької, мадярської, німецької, але й передати дух, політичну і міжнаціональну атмосферу зображуваного періоду, не кажучи вже про художні засоби та мову взагалі і тому можна вважати той переклад Л. Мольнар вершиною її перекладацьких змагань. Своїми перекладами словацької літератури на українську мову вона

записалася у нашу свідомість передусім як видатна перекладачка.

Менше ми знали Л. Мольнар як авторку малої прози. Написала і видала дві збірки малої прози: «Вода в морі очищається» (1969) і «Хвилини» (1972). У творах першої збірки авторка в переважній більшості зосередила свою увагу на зображення морально-етичних проблем молоді генерації, передусім дівчат в радянській Україні. Не раз підкреслила, що молода людина часто переходить різними і навіть небезпечними шляхами до зрілого віку, не завжди зважає значення своїх слів чи поступків та їх наслідків. Для українського читача Словаччини вона принесла новий погляд на цю проблему, бо він часто відрізнявся від офіційного погляду чи вже радянської або нашої художньої літератури чи літературної критики та взагалі ідеології. У другій книзі показала, що життя кожної людини складається із моментів, хвилин, які часто вирішують її долю на все життя, що треба уважно дбати, щоб обрати, використати правильні моменти, хвилини, які людину зроблять щасливою. Жаль, на думку героїв її творів не завжди людина обере, не використає той момент, справжню хвилину, яка зробить її щасливою. Зрозуміло, що в центрі її творів виступають діти, дівчата, жінки, хлопці чи дорослі з України, вони мають вселюдський характер. Можна погодитися з твердженнями деяких критиків (Д. Федака та ін.), що її прозові твори мають часто романтично піднесений характер, що вони есеїстично забарвлені, викликані спалахами думки і почуттів особисто прожитого і пережитого життя авторкою. Не дивно, адже її ідолами та літературними

учителями були письменники-романтики О. Довженко, Ю. Яновський, О. Гончар та інші. Позитивно оцінюємо її прекрасну українську мову, яка позитивно впливала та й ще впливає на читача.

Л. Мольнар написала й кілька цікавих статей і рецензій на твори українських, але й словацьких чи чеських авторів та надрукувала їх переважно у журналі «Дукля». Особливо нас зацікавили статті про творчість О. Довженка, Ю. Яновського, М. Валека, А. Плавки, Я. Костри, Ст. К. Нойманна та дальших письменників тодішньої Чехословаччини, але й її дискусія, яку вела з пряшівськими авторами (М. Шмайда, І. Мацинський та ін.) відносно вживання місцевих діалектів у художньому творі.

Художній доробок та переклади творів словацьких авторів на українську мову Л. Мольнар оцінюємо позитивно, бо вона вдало справилася з усіма вимогами художнього перекладу, сумлінно, навіть прикплиливо відредувала цілий ряд творів наших авторів і тим підняла їх на вищий художній рівень і збагатили нашу культуру, хоч не всі автори, твори яких вона редагувала, були задоволені її редакторським втручанням у художній текст їх творів. Оцінюємо, що вона успішно прокладала пряшівській українській літературі та й словацькій літературі дорогу і до українського читача в Україні та включала їх у загальноукраїнський контекст. Оцінюємо її діяльність позитивно і тому, що вона разом із своїм чоловіком Михайлом Мольнаром, науковим співробітником Словацької академії наук, та донькою Лесею, яка свої поетичні твори підписувала псевдонімом Ярмек, значно збагатили українську літературу і культуру Словаччини і пропагували її дома та в Україні і тому заслуговують, щоб ми пригадували їх твори та діяльність і не забували про них.

М. Роман.

Архієпископом і митрополитом Пряшівським іменовано о. Йону Йосифа Максима

Святіший Отець Франциск 26 жовтня 2023 року іменував преподобного о. Йону Йосифа Максима, ігумена Свято-Успенської унівської лаври, архієпископом і митрополитом Пряшівським. Про це повідомляє пресслужба Святого Престолу.

Сромонах о. Йона Йосиф Максим народився 21 листопада 1974 року в Левочі. Походить з Вільшавиці, оф. Olšavica (окр. Левоча).

Після закінчення гімназії навчався на греко-католицькому богословському факультеті в Пряшеві, продовжив навчання в Папському Східному Інституті в Римі, де отримав ліценціат і докторат зі східних церковних студій.

Був висвячений на священника 11 липня 1998 року в Пряшеві. З 2001 по 2004 рік був духівником у Семінарії єпископа Павла Петра Гойдича в Пряшеві, а в 2002-2004 роках – асистентом кафедри систематичного богослов'я греко-католицького богословського факультету Пряшівського університету. У 2004 році по-

їхав в Україну і вступив до Унівської лаври монахів Студійського уставу в Україні. Після завершення новіціату 22 травня 2008 року склав

довічні монаші обіти. У 2011 році був обраний ігуменом філіального монастиря у Львові, а у 2020 році, у віці 46 років, – ігуменом (настоятелем) Унівської лаври. Крім словацької та української, володіє італійською, англійською, французькою, польською і німецькою мовами.

«Мое призначення архієпископом і митрополитом

Пряшівським застало мене в Україні, де працюю вже майже 20 років. Вважаю це призначення знаком великої довіри з боку Церкви і Святішого Отця Франциска, а також знаком його любові до Греко-Католицької Церкви в Словаччині. Я приймаю його зі смиренням і послухом», – сказав новий Архієпископ.

Довідково: Вільшавиця постійно була в орбіті східної церковної традиції. Тут народився Мукачівський єпископ Михайл Ольшавський (1700 – 1767). Як засвідчує один з перших переписів населення Угорщини 1880 року, у Вільшавиці проживало 735 жителів, з них по-руськи (т. є по-українськи) говорило 676 осіб, по-словацьки 6, по-німецьки 25, 1 особа говорила іншою мовою, дітей було 27, в яких не встановлювали рідну мову. Із загального числа жителів 698 осіб було греко-католицького віросповідання, 8 осіб римокатолицького, 29 осіб належало до єврейської общини.

-мі-

▲ Учні Основної школи в Ублі.

Місяць поваги до старших

Кожного року в селі Убля Сільський уряд на чолі із Йосифом Фейсаком і депутати села готують для своїх сеньйорів день радості. Допомогають їм вчительки дитсадка і основної школи. З діточками готують цікаву програму. І цього року так відбулося 21-ого жовтня. В Будинку культури перед бабусями і дідусями виступили з дуже гарними номерами дітки з дитсадка і учні школи. Присутніх порадувала і фольклорна група *Ублянка* віночком ублянських пісень. Після цього Йосиф Фейсак щиро подякував членам Первинної організації Об'єднання пенсіонерів Словаччини за утримування і прикрашування середовища в центрі села, околиці Будинку культури і там, де їх допомога була потрібна.

Фольклорна група *Ублянка* 22-ого жовтня своїми піснями і щирим словом порадувала і клієнтів Спеціалізованого підприємства сеньйорів *Косматець*, котрий у селі Убля був заснований в 2010 році. В цей час у них є 18 клієнтів.

31-ого жовтня *Ублянка* співала і в селі Дубрава в Центрі соціальних служб, котрий уже працює понад 60 років. В цей час у них в двох відділеннях 75 клієнтів.

-МК-

Фото: М. Камозінова.

Балади русинів-українців Пряшівщини вийшли французькою мовою

Наші дні часто нам приносять сюрпризи. Таким прекрасним сюрпризом для нас став вибір балад русинів-українців Пряшівщини у перекладі на французьку мову. Переклад здійснено за виданням Українського Вільного Університету «Балади. Запис і впорядкування Михайло Шмайда» (Мюнхен, 2015).

Вибір балад під назвою «SEN SONT ALLÉS, PETITS PÊCHEURS» (ISBN 978-2-919376-93-3) появився друком 2023 року з нагоди недожитого 103-річчя з дня народження Михайла Шмайди (2.11.1920 – 30.4.2017). На французьку мову балади переклав проф. Жуї Імарт (Guy Imart).

У світ балад вводить читачів передне слово Михайла Шмайди. Він, між іншим, пише: «На Пряшівщині немає жодного села, де б не можна було почути баладу. Сьогодні збирати і записувати цей фольклор набагато легше: ми можемо

подорожувати до цих сіл автомобілем, автобусом чи поїздом. У минулому столітті етнографи

мандрували нашими селами на підводах або пішки, наприклад, Головацький, Гнатюк, Срезневський, будучи часто переслідувані угорською поліцією.

Серед колоритного фольклору баладні пісні посідають особливе місце. Вони утворюють жанр, що сприяє лаконічній передачі подій, які складають людську трагедію однієї, двох, а іноді й кількох людей. Хоча в цих баладах справедливість найчастіше на боці позитивних героїв, іноді трапляється, що вони не перемагають, а трагічно гинуть внаслідок зла, заподіяного їм іншими».

Коротко про перекладача: Жуї Імарт народився 3.10.1931 р. у Південній Франції. Дитинство і юність провів в Алжирі. У 1946 – 1947 рр. жив в Нью-Йорку. Юридичний факультет та науку про політику закінчив в Алжирі. Російську та болгарські мови вивчав у Парижі. У 1959 р. відбув практику в Московському держуніверситеті ім. Ломоносова.

У 1962 р. здав державний іспит з російської мови в Сорбонні в Парижі.

Жуї Імарт був учителем гімназії, пізніше викладав в Університеті Aix – en – PROVENCE. У 1979 р. став професором. Темою його докторської роботи була: «Лінгвістична політика росіян супроти національних меншин».

Жуї Імарт перекладає з російської, болгарської, чеської, української та словінської мов. Люба Владика, дочка Михайла Шмайди, не забуває про рідний край. Примірник французького перекладу балад надіслала редакції газети «Нове життя», за що ми їй вдячні.

Треба віддати належне дочкам Михайла Шмайди взагалі, що вони, живучи далеко від рідного краю, роблять все можливе для збереження пам'яті свого покійного батька.

-мі-

▲ Фольклорна група Ублянка.

▲ У Центрі соціальних служб Дубрава

79 річниця визволення Ублі і навколишніх сіл

ли до пам'ятника вінок, букет квітів і запалили свічку.

Урочисту промову зачитав депутат села Юрій Серей, а присутніх віршиком потішила учениця школи Еріка Чопакова.

Вічна пам'ять полеглим героям!

МК

Фото: Е. Чопакова

▲ Урочисте відкриття пам'ятника в Ублі.

Новини культури

УКРАЇНА. Львівська національна галерея ім. Б. Возницького евакуювала найцінніші полотна та скульптури в музеї Європейського Союзу задля збереження шедеврів та популяризації української культури у світі.

УКРАЇНА. В національний прокат 2 листопада вийшла дебютна повнометражна стрічка Соломії Томащук «Між нами/Between Us», створена компанією UP UA STUDIO за підтримки Держкіно.

ПОЛЬЩА. В Oratorium Marianum у Вроцлавському університеті 4 листопада відбувся благодійний концерт на підтримку українських військових медиків – «Вечір українських романсів», а в холі Вроцлавського університету – виставка «Трибунал над Росією».

ФІНЛЯНДІЯ. На Гельсінському книжковому ярмарку цього року вперше було представлено Україн-

ську програму – стенд і три події, організовані Товариством українців у Фінляндії у партнерстві із Українським інститутом та за підтримки Міністерства освіти і культури Фінляндії, міста Гельсінкі, Центру промоції мистецтв у Фінляндії.

НІДЕРЛАНДИ. В Амстердамі у Pathé Arena 31 жовтня відбулася офіційна прем'єра українського історично-пригодницького фільму «Довбуш».

ЕСТОНІЯ. У Таллінні в рамках Українського кіноклубу в Естонії відбувся кінопоказ документального фільму «Терикони» українського режисера Тараса Томенка.

ЕСТОНІЯ. У Таллінні відбувся гала-концерт в рамках Міжнародного фестивалю творчості «Північна зірка 2023», організованого Асоціацією українських організацій в Естонії та Спільною молоді Естонії за підтримки Міністерства культури Естонії та Посольства України.

Національні меншини у правовій площині

Президент України Володимир Зеленський підписав законопроект про внесення змін до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» щодо деяких питань реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України.

Про це глава держави повідомив у вечірньому відеозверненні 3 листопада 2023 р.

Закон дає оновлене визначення терміну національні меншини (спільноти), що базується на основі інклюзивного підходу та відповідає Рамковій конвенції про захист національних меншин 1995 року.

Документом також передбачено, що школярам будуть надані безкоштовні підручники мовами національних меншин (у тому числі електронні).

Регламентується, що у населених пунктах, де проживають національні меншини, дозволено буде використання їхньої мови у рекламі, інших випадках, зокрема та під час надання допомоги.

Законом також деталізовано необхідність визначення порядку та переліку населених пунктів, в яких особи національної меншини складають значну частину населення чи де традиційно проживають представники тієї чи іншої національної меншини.

Передбачається, що у відповідних населених пунктах (визначених місцем проживання національних меншин) можуть бути створені центри національних меншин відповідної територіальної громади.

Окрім того, гарантується державний захист тих мов національних меншин, яким загрожує зникнення, а також підтримка і збереження традиційної культури та нематеріальної культурної спадщини національних меншин.

Реформа законодавчої бази щодо національних меншин є однією з семи рекомендацій Єврокомісії, які Україна отримала разом зі статусом кандидата на вступ до ЄС.

Для врахування цієї рекомендації Верховна Рада в грудні 2022 року ухвалила Закон «Про національні меншини (спільноти) України». 1 липня 2023 року Закон набув чинності, яким було скасовано старий Закон «Про національні меншини в Україні», ухвалений ще у 1992 році. На шляху євроінтеграції Україна зобов'язалася забезпечити європейські стандарти захисту прав національних меншин, зокрема шляхом створення належних механізмів для їх реалізації, на що і був спрямований Закон.

Утім, у результаті його аналізу Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська ко-

місія) оприлюднила свій висновок від 12 червня 2023 року, в якому висловила зауваження. На їх врахування у Верховній Раді України зареєстрували законопроект №9610 від 13 серпня 2023 року, щодо якого Венеційська комісія ухвалила новий висновок від 9 жовтня 2023 року. Головною метою законопроекту №9610 було врахування нових рекомендацій Венеційської комісії. Наведені в її висновку зауваження здебільшого були спрямовані на зміну деяких норм вказаного закону відповідно до положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Рамкової конвенції про захист національних меншин 1995 року та Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 1992 року. Слід зазначити, що переважна більшість зауважень Венеційської комісії щодо цього Закону було враховано.

21 вересня Верховна Рада ухвалила проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» щодо деяких питань реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України», який і було підписано Президентом України.

Хрест перед Леґнавою

Леґнава. Невеличке, затишне село на лоні природи, на кордоні з Польщею, від якої його відділяє лише річка Попрад. Сьогодні тут проживає трохи більше сотні мешканців.

У 1876 році у батьків Стефана Копчака та його дружини Анастасії народився син Ян Копчак. На зламі тисячоліть Ян і його дружина Марія створили сім'ю і переїхали до Чирча. Там вони разом жили, працювали і виховували дітей. Уродженець Леґнави утримував свою велику родину в Чирчі, був сільським ковалем, колезаром і столярком.

У віці сорока п'яти років він вирішив присвятити рідному селу – Леґнаві кований хрест. Він був зроблений вручну і прикрашений оригінальним, стильним орнаментом. Він встановив його на бетонному постаменті з лівого боку дороги перед в'їздом до Леґнави. Це було 1923 року, т. є. сто років тому.

До того хрест стояв, як само собою зрозуміле, ціле століття перед Леґнавою. Місцеві жителі, греко-ка-

толики, поклонялися йому, молилися біля нього, прикрашали його квітами. В міру своїх можливостей вони також доглядали за ним, фарбували його, ремонтували.

Однак час невблаганний і хрест перебував у все гіршому стані. Знайшовся рятівник, пан Мілан Томко, який вирішив ініціювати збір коштів на ремонт хреста і за підтримки старости села та священника розпочалися роботи. Багато віруючих долучилися фінансово, а також своєю працею, і робота була успішною.

У 2023 році хрест був відреставрований, навколо хреста була створена зона відпочинку і хрест був відновлений до своєї колишньої краси.

Хрест заслужив повагу, і кожен, хто приїжджає до Леґнави, неодмінно помітить і вшанує це інтересне місце.

Щиро дякуємо всім, хто долучився до збереження та покращення цього пам'ятника.

П. К.

Відмова від «молдовської мови»

Румунський прем'єр-міністр Марчел Чолаку подякував українській стороні за рішення відмовитись від використання штучного терміна «молдовська мова», який є винаходом Росії.

Чолаку на спільній пресконференції з прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем заявив: «З цього моменту на міжнародному рівні існує лише одна офіційна мова – румунська мова. Я вважаю, що цим рішенням українського уряду цей винахід Російської Федерації був викреслений».

У спільній заяві прем'єрів України та Румунії вказано, що український уряд ухвалив рішення «невідкладно вирішити питання штучного розмежування між румунською та «молдовською» мовами шляхом імплементації відповідних практичних заходів з належним урахуванням усіх правових аспектів».

Довідково: «Молдовська мова», як відомо, виникла в часи Радянського Союзу й позначала фактично кириличний варіант румунської мови. У Конституції Молдови 1994 року, якою тривалий час керувалась Україна, стаття 13 визначала «молдовську мову» як національну мову країни.

«ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА».

Єврокомісія видає дитячу книжку про українську дівчинку у словацькій школі

Проект було створено за участі української ілюстраторки Анни Сарвірової

Майже 110 тисяч біженців з України, серед яких багато дітей, подали документи на тимчасовий притулок у Словаччині. Ці діти були змушені залишити сім'ю, друзів, школу, все, що для них було дорого.

Щоб привернути увагу до проблем, з якими стикаються як діти, так і дорослі, які тікають від війни, Європейська Комісія видала книгу для дітей під назвою «Дівчинка, у якої були відкриті очі». А допомогла створювати проект відома українська ілюстраторка Анна Сарвірова.

The Girl Whose Eyes Were Open – це історія української дівчини Софії, яка у своїй новій школі у Словаччині зустрічає надзвичайно проникливу однокласницю Алісу. Завдяки їхньому спільному шляху до дружби книга чудово ілюструє стосунки між дітьми і пропонує їм підтримку, коли вони намагаються знайти своє місце в новій спільноті після того, як довелося тікати від війни.

Книжка несе в собі сильне послання співчуття, солідарності та підтримки задля того, щоб відкрито обговорювати складні наслідки російської військової агресії в Україні.

«Сподіваємося, що залучаючи дітей у ранньому віці за допомогою таких історій, ми зможемо виховати почуття співпереживання та солідарності, які зрештою сформують краще майбутнє для всіх нас», – підкреслив Єврокомісар з питань юстиції Дідьє Рейндерс.

Книгу вже переклали багатьма мовами

Видання книги є частиною кампанії «Тримаймо очі відкритими», яка спрямована на

підвищення обізнаності про права жертв в ЄС та має забезпечити, щоб усі жертви злочинів знали свої основні права й знали, до кого вони можуть звернутися за допомогою та підтримкою.

▲ Титульна сторінка книги «Дівчинка, у якої були відкриті очі».

«Книга пропонує солідарність і вказує на те, що люди, які тікають від війни, потребують особливої підтримки, співчуття та нашої уваги», – сказала Інґрід Людвікова, речниці Представництва Європейської Комісії в Словаччині.

Книга «Дівчинка, у якої були відкриті очі» наразі доступна 13 мовами (англійською, французькою, голландською, болгарською, хорватською, чеською, естонською, угорською, латвійською, польською, румунською, словацькою та українською). Видання розраховане для дітей віком від семи до десяти років, а також на їхніх батьків і вчителів.

Вона буде розповсюджена серед шкіл, бібліотек та громадських організацій, щоб донести її послання до якомога більшої кількості читачів. Також вона доступна в цифровому вигляді на сайті кампанії «Тримаймо очі відкритими».

Сторінки минулого (92)

ВОЛОШИНЕЦЬ – VOLOŠINEC (нелокалізоване поселення, окр. Снина)

Історіографія пов'язує один з етапів заселення нашого краю з багато обговорюваним т. зв. волоським правом, волоською колонізацією. Як наслідок у Словаччині маємо ряд сіл, походження яких пов'язують з цими процесами: Волошинець, Валашківці (Валяшківці), Влахово, Влахи, Валаська, Валаська Бела, Валаська Дубова і т.п. У Лексиконі Я. М. Корабинського (1786) натрапляємо на такі назви поселень: Wlachi, Malé-Wlachi, Kis-Olaszi, Wlachi, Olaszi, Wlachowecz, Olah-Pataka та ін.

Нелокалізоване поселення Волошинець зберегло в назві повноголосся (-оро-, -оло-, -ере-, -еле-). Це засвідчує, що посе-

лення знаходилось в українському мовному ареалі. Дослідники місцезнаходження Волошинця бачать біля села Старини, яке припинило існування у зв'язку з побудовою Старинського водопища питної води. Збереглася єдина згадка про поселення. Дату пов'язують з 1492 роком у зв'язку з діяльністю розбійницької ватаги Федора Головатого. Краєзнавці припускають місцезнаходження Волошинця на основі хотарної назви «Волошинець при мурованій студні» на гірському хребті масиву Настас між Прислопом, Стариною і Стащином на висоті майже 800 м і це робило його другим за висотою населеним пунктом у Полонинах.

Проте у зв'язку з Волошинцем і в зв'язку з документом 1492 року історик Ян Бенько, між іншим, пише: «Tento písomný materiál k

roku 1492 z humenského panstva okrem Uliča uvádza aj prvýkrát písomne doložené dediny: Krásny Brod (i jeho šoltýsa a popa), Hostovice, Pčoliné, Starinu (so šoltýsom), Kolbasov, (Ruskú) Volovú, Velkú Poľanu, Stakčín, Svetlice a Vološinec, ležiaci pri Starine. Všetky osady existujú aj dnes, len Vološinec dostal nové pomenovanie (Jalová?), alebo azda, čo je nepravdepodobné, zanikol. Mená obyvateľov zúčastňujúcich sa zboja z týchto osád majú zväčša ukrajinský, ale aj rumunský pôvod, čo samo osebe svedčí o tom, že ich osady sa riadili valašským právom. Aj keď na to nemáme ďalšie priame údaje, s istotou predpokladáme, že okrem týchto osád tu koncom 15. storočia jestvovali aj ďalšie, s ktorými sa stretávame až v polovici 16. storočia».

На інші відомості про Волошинець в літературі не натрапляємо.

Подібна назва гори зустрічається в області Гореґроння.

-мі-

NOVE ŽYTĽA

KULT MINOR

zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada B NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 73. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 12,50 € Štvrťročné predplatné 3,125 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlač. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahrnicna.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada B NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

NOVE ŽITĽA

Видеа Союз русинів-українців СР. Рік видання 73. Головний редактор Міроslав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пришів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.